

Horatius

FLORUSHOZ

(Az episztolák 2. könyvének 2. darabja)

Florus, a híres, nagy Nérónak régi barátja!
 Mondjuk a szolgáját – Tiburból vagy Gabiiból –
 így próbálja eladni a gazda: „A bőre fehér, és
 íme, tetőtől talpig szép, s a tiéd lehet, és lesz
 nem több, nyolcszor ezer sestertiusért: ez az ára.
 Házamnál született, ha csak intesz is, ott terem, és tud
 görögül is valamicskét, jó lesz bármire, hidd el,
 mint az agyag, képlékeny, sőt még énekel is – jó,
 nem kottából, mégis kellemesen –, ha boroznál.
 Ennyi elég is, mert hinnél-e, ha többet ígérnék,
 s túloznék, csak hogy pénzemhez jussak akárhogy?
 Mert nem sürgős ám a dolog: van, amennyi nekem kell.
 Máshol nem kapod ezt meg, s vaktában nem is adnám
 másnak, akárkinek én se. Csak egyszer volt (van ilyen), hogy
 elködörgött, majd elbújt, mert félt a veréstől.”
 Szólt a szökésről. Nem bánod? Hát add meg, amit kér,
 s isten hírével menjen, hisz nincs oka félni,
 tudtad: az áru hibás – így hát törvényes az alku,
 nincs helye felszólamlásnak, kár perbe citálni.

Én is megmondtam, hogy nincs kedvem levelezni,
 megmondtam, hogy megbénít az ilyen kötelesség
 (csak hogy a végén föl ne jelents majd, hogyha nem írok).
 Sokra megyek veled, hogy megmondtam! Bár a jog engem
 véd, most mégis rám támadsz... Sőt, más bajod is van:
 hogy rászedtelek, és az ígért verset se kapod meg.

Fáradtságos munkával gyűjtött vagyonát egy
 éjszaka elvesztette Lucullus hű katonája,
 míg horkolt egy jót. Nekibőszül hát ez a farkas,
 s nem kímélve magát (se az ellenséget) előtör,
 és vérszomjasan – úgy mondják – fenekedve ledönt és
 meghódít egy dúsgazdag, meredek falu várat.
 Fényes rendjeleket kap tettéért ezután, és
 tízszer ezer sestertius is duplán üti markát.
 Nem sokkal később, egy sáncot akarva bevenni,
 így buzdítja parancsnoka őt, lánglelkű beszéddel,
 melyre a gyávák is bátrakká válnak azonnal:
 „Menj, jóember, menj, hova hős lelked szava szólít!
 Dús nyereség lesz majd a vitézség bére. Mit állsz? Menj!”
 Így felel erre – paraszt, de azért esze van –: „Azokat küldd,
 s mennek majd, kiknek pont most lopták el a pénzét.”

Jósorsom Rómába vetett nevelődni, tanulni:
 mekkora bajba került az akháj, Achilles dühe folytán.
 Aztán szívem Athénja segített több tudományhoz:
 látni a jó s rossz közt a különbséget, s Akadémosz
 fái között az igazságot fürkészve keresni.
 Csakhogy a durva idők kizavartak e nagyszerű helyről,
 s harcba sodort a düh – bár csak kontárkodtam a karddal –,
 polgárok dühe, Augustusszal szemben erőtlen.
 Így aztán leszerelt a philippi mező, hazaküldött,
 s szárnyam szegve, szerényen, apám házat meg a földjét
 mind elvesztve, a versírásra csupán a szegénység
 és a merészség vitt. Most megvan mindenem: így hát
 hol van, amely kikezelne, a gyógyszer – a méreg! –, amelytől
 most, mikor alhatok is, nekifognék verseket írni?
 Múlnak, s lassan felprédálnak minket az évek:
 szórakozás, szerelem, vacsorák: mindent eloroztak,
 s elviszik, íme, a verseket is. Most mondd, mit csináljak?

És aztán ugyanaz mindenkinek úgyse lehet jó:
 mondjuk a líra a kedvenced – de ez az epódosz,
 míg amazé a bióni szatíra maró sava-borsa.
 Három vendégem háromféltre szavazna:
 mert ami ennek kell, nincs ínyükre amazoknak.
 Mít tálaljak? Az ő kedvencükből te nem is kérsz,
 míg a tiéd egyiknek sós, másik meg utálja.

Es hogy még azt hiszed, hogy tudnék verseket írni
 Rómában! Ahol annyi a gyötrelem, annyi a gond, baj!
 Ez kezesének hív, ez verset mondana (nincs más
 dolgom!), ezek fekvőbetegek – az Aventinuson meg
 fent a Quirinuson –, és elvárnak látogatóba!
 Nem mondom, kényelmes távolság! – „De az utcák
 tiszták: sétálhatsz bátran, versekbe merülve.”
 Hordárokkal s öszvért hajtva tolakszik a pallér,
 hol deszkákat, hol köveket himbálnak a gépek,
 gyászmenetek próbálnak küzdeni nagy szekerekkel,
 erre veszett kutya fut, máshol disznó dagonyázik –
 tessék, menj, dalolássz, zengő versekbe merülj te!

Méltán futnak az írók városból ligetekbe,
 árnyék- és álomszerető Bacchus követői:
 hát én hogy tudnék itt, éjjel-nappali zajban
 írni, vidékre vonult költőknek lépni nyomába?
 Volt egy kész zseni: ő csak a csendes Athénba vonult el,
 ott körmölt hét évig, hogy végül beleöszült
 gondjaiba s művébe: az utcán, mert a szobornál
 némább volt, ott is kinevették. S én e zsvajban,
 egy város minden vihara s hulláma között majd
 éppen lantra való szavakat fűzők koszorúba?

Volt Rómában két testvér, ez szónok, az ügyvéd.
 Állandóan hízelgett egymásnak e kettő:
 ennek Gracchus volt az, amaz meg Mucius ennek –
 hát ami költőket kínozt, kisebb az a téboly?
 Én dalt írok, övé az elégia: „Mester!” – „A műzsák
 el se hiszem, de neked dolgoznak mind a kilencen!”
 Nézd csak, ahogy szétnézünk ernyedtt göggel a könyvtár
 termeiben: hát könyvek ezek? – ezt kérdi az arcunk.
 Majd, ha ugyan nincs jobbold, hallgasd ki: vajon mit
 nyújtunk mi, s mire fel kérünk koszorút a fejünkre.
 Mindkettőnk ugyanannyi csapást ad, amennyit a másik
 ad neki: így küzdünk estig, két hős gladiátor.
 És az eredmény? Így hív: Alkaiosz. S nekem ő ki?
 Kallimakhosz, még jó! De ha úgy látom, nem elég, hát
 nem bánom: Mimnermosz! – e nagy névvel gyarapítom.

Ingerlékeny fajta a költőké, sokat el kell
 tűrnöm, hogyha nekik meg a népnek tetszeni vágyom.
 Csak hogy a jobbik eszem megjött, felhagytam a verssel,
 s baj nélkül bedugom most már a fülem, ha szavalnak.
 Csak nevetés a jutalma a rossz költőnek, azonban
 ő maga önmaga híve, ha ír: örül – és ha te hallgatsz,
 hát majd ő dicséri, e boldog, akármit is alkot.
 Míg ki szabályszerű verset kíván írni, magára
 egy bíró szigorát vegye, s üljön a kéziratához
 úgy, hogy a szót, ami fénytelen és nincs súlya se kellő,
 és nem látszik már méltónak a megbecsülésre
 merje törölni – ragaszkodjon bármennyire hozzá,
 vagy ha olyan becses is, mint szentek a vestai kincsek.
 És helyesen teszi, hogyha a dolgok régi nevét, mely
 szép, de a nép már nem használja, kiássa, a fényre
 hozva Catók szavajárását s a Cethegusokét, mit
 rág a penész, mar a rozsdá, szorít magányos öregség;
 s új szót is bevehet, ha a használat befogadta.
 Áradjon bőséggel, akár a folyó vize, tisztán,
 gazdag nyelve ajándékát Latiumra kiontva.
 Írtsa a vadhajtást, nyirbálja a túl egyenetlent
 gondosan, és bátran gyomlálja a semmire sem jót.
 Mint aki csak játszik, tegyen úgy: kifacsarva magát, mint
 aki szatírt táncol, vagy a küklopszot alakítja.

Csak legyek én örült, sőt azt sem bánom, ügyetlen,
 míg a hibám tetszik (vagy jó: míg nem veszem észre),
 mint bölcsen – viczorogjak. Volt egy argoszi ember:
 ő azt hitte, remek színműveket élvez a kongó
 színházban, tapsolva a nézőtérrel örömmel –
 bárha az élet többi ajándékát ahogyan kell,
 úgy élvezte: derék szomszéd, jó cimborá, hű férj,
 elnéző szolgálóival is – ha borán a pecsét tán

megsérült, nem kezdett rá őrjöngeni –, és ha sziklát, gödröt látott, képes volt kikerülni. Nos, miután a rokonság őt kikezelte bajából, jó sűrű hunyoroldattal meghajtva epéjét, s végre magához tért, így szólt: „A fenébe, fiúk, ez gyógymód? Gyilkos erőszak! – amely megfoszt az örömtől, s lelkem leggyönyörűbb nyavalyáját irtja ki durván!”

Úgy illik, hogy a szórakozást lassan befejezzük, s átadjuk játékszereinket a kisgyerekeknek. Szép szavakat ne vadásszunk hát mi latin fuvolával: próbáljuk meg az élet igaz ütemét kitanulni. Éppen ezért azt mondom, csöndben idézve magamnak: hogyha iszol s csak iszol, de sehogy sem múlik a szomjad, orvoshoz fordulsz: hát épp ugyanígy, ha csak annál többet akarsz, minél többed van, valld be, ne restelld! Hogyha sebed nem gyógyul sem fűtől, se gyökértől, többé már nem akarsz semmit fűtől, se gyökértől, és más gyógymód kell. Azt mondják egyesek, az, ki pénzint kap az égtől, egyszersmind meggyógyul az ártó ostobaságtól is. De ha bölcsőbb nem leszel annál, minél több vagyonod van, mért hallgatsz e beszédre? És ha a gazdagság bölccsé tud tenni, kevésbé sóvárrá s bátrabbá, úgy hát elvörösödnél, látva, hogy élnek nálad még fukarabbak a földön.

Hogyha tiéd, mit pénz s mérleg megvett neked, és mit tartós használat szerzett – így mondja az ügyvéd –, úgy a tiéd az a föld, amely ellát, és ha a szomszéd Orbius embere szántja, te vagy neki mégis a gazda, mert a tiéd a gyümölcs: pénzt adsz, szőlőt veszel érte, csirkét, hordó bort – s tessék, a tiéd is a birtok egykettőre, hiszen megvásároltad, amit még háromszázezerért vagy többért vett meg a gazda. Nem mindegy, hogy rég vagy most fizeted ki az ételt? Aki Aricia vagy Veiü mellett vette a földjét, vette a káposztát – mindegy, mit gondol –, a fát is vette, amellyel az este vizesfazekát melegíti, s mégis: övé – ezt mondja – egészen, ameddig a nyárfa jelzi, hogy ott nincs perre a szomszédoknak esélye. Hát hiszen addig van csak bármid, amíg jön az óra, s pénz, vagy erőszak, vagy kérés, vagy majd a haláloz révén más veszi át, ki jogát gyakorolja fölötte. S mert örökös használati jog nincs senkinek adva, és az utódra utód jön, ahogy hullámra a hullám, hát mire jó a majorság, csűr, egy tagba ölelt sok távoli nagy legelő, ha kicsit, nagyot úgylis az Orcus fog lekaszálni, s nincs az a pénz, ami megszelidíti?

Gyöngy, márvány, elefántcsont, etruszk nipp, faliképek, mór bíborruha, fényes ezüstök – vannak, akiknek nincsenek, és van olyan, akinek mindegy, van-e vagy nincs. Lusta a báty, balzsam, heverés meg a szórakozás: ez több neki, mint a Heródes minden pálmafakertje; ám nem nyughat az öccse – az is gazdag –, s csak az erdőt irtja egész nap tűzzel-vassal. Mért? Csak az isten tudja, amely csillagzatukat kíséri, az isten, mely a halandó emberi természet vezetője, s arcát változtatja, fehérre vagy épp feketévé. Mértékkal vegyek egy kicsiből, épp annyit, amennyi kell, s ne zavarjon, hogy mit gondol rólam utódom, hogyha csak annyit adok, mint én kaptam: hisz elég, ha én tudom azt, mi vidám és léha között a különbség, és mi különböztet meg fősvényt és takarékos.

Más a garast a fogadhoz nem verni, s pazarolni; nem tékozlás még, ha a kincset nem gyarapítod, s inkább mint aki voltál rég, a gyerek, szünidőnek röpké s oly édes perceiben kapkodva gyönyörködész. Ronda szegénység házamtól távol legyen: aztán hogy kis vagy nagy bárka visz? – engem hord, ez a lényeg. Vászunk nem dagadoz, s nem kedvez a szél, ugyanakkor durván vissza se hajt: a helyünket tudva hajóznak – érdem, erő, szépség, pénz, rang, művészi tehetség: hátul az elsők közt, de előrébb, mint az utolsók. Nem vagy fősvény? Jó. S most menj! Mért? Hát, ha legyőzted ezt a hibát, az elég? Rangkórság nincs a szivedben? És a haláltól sem félsz, s nem táplálsz haragot sem? Rélmálmok, mumusok, csodalények, szellemek, árnyak, balga vajákosság: mindezt ki tudod te kacagni? Hálás vagy születésnapon? Elnéző a baráttal? Vénséged közeledtével jobb és szelidebb vagy?

Mondd, mire mész, ha csak egy tüskét húzol ki a sokból? Élni ha nem tudsz úgy, ahogyan kell, jobb, ha odébbállsz: játszottál eleget, s ettél, ittál eleget már, indulj, itt az idő! Itt vannak a szemtelen ifjak, vén korhely, még majd megvernek, s jól kiröhögnek!

Kőríz Imre fordítása